

מראה מקומות מעילה דף כ

{מחלוקת רבי ורבנן אליבא דר"פ והמסתעף בדין העמדה והערכה} לעיל יט, ב מחלוקת במשנה רבי ורבנן דרבי מוסיף דכל דבר שאין בו פדיון יש מועל אחר מועל, ואמר ר"פ דהיינו קדשי מזבח תמימין ונעשו בע"מ וגרסתינו בגמ' ועבר ושחטן וכו' וכן הוא בברייתא. ופירש"י דנחלקו אם קדשי מזבח בעי העמו"ה, וכאן שחטן ולא שייך העמו"ה ולרבי דלא שייך פדיון יש מועל אחר מועל ולרבנן א"צ העמו"ה ויפדו ולכן יצא לחולין במעילה. אבל האחרונים [ברכת הזבח ח"נ רעק"א שפ"א קר"א עול"ש ועוד] דקדקו בלשון התוס' דל"ג בר"פ דעבר ושחטן אלא איירי מחיים, ולרבי דבעי העמו"ה אלימא קדושתיהו והגם דיתכן כעת המוע"ה אבל זה לחוד דבעי העמו"ה מספיק דיש מועל וכו' ולרבנן לא אלימא. וכבר פי' כן בשטמ"ק אות כב ממהר"ם וכתב דלאחר שחיטה הוי קדשים שמתו ואין מעילה מה"ת ובע"כ מחיים ואעפ"כ לרבי יש מועל וכו' כיון דאלימא קדושתיהו דבעי העמו"ה לפדיון. ובקר"א תמה דמחלוקת זו אם דין העמו"ה הוא בבדק הבית בלבד או גם בקדשי מזבח כפשוטו אינו מעלה בקדושה אלא תלוי במקורות שם, ולרבנן אין קולא בקדושה, וסיבת דינם אינו דלא אלימא וכו' אלא דמעולם לא צריך וא"כ מהיכ"ת תלוי דין יש מועל בזה. ובחזו"א (פרה סי' ג סק"ג) ביאר די"ל דאין כוונתם כפשוטו דנחלקו אי אלימא וכו' אלא לרבנן מאחר דלא בעי העמו"ה ממילא יוצא לחולין כמו בפדיון, אבל לרבי דבעי העמו"ה א"כ גם במעילה הרי זה כאילו אין כאן העמו"ה וממילא אינו יוצא לחולין דחסר העמו"ה. אבל לשון התוס' לא משמע כן וכמו שהקשה הקר"א. אבל בעיקר הפשט כבר תמה הקר"א עוד, דבדק הבית לכו"ע בעי העמו"ה ואעפ"כ יוצא חולין במעילה ואין מועל וכו' לכו"ע, ובע"כ לא מספיק בדין העמו"ה לומר דאלימא קדושתיהו, ובע"כ רק בצירוף קדש מזבח וגם בדין העמו"ה. וגם לשון רבי כל דבר שאין לו פדיון וכו' קשה דהרי יש לו פדיון בהעמו"ה, ורק בלי העמו"ה אין לו פדיון. וגם הגרסא אין לו פגם ק' דבע"מ חשיב כשיש לו פגם לעיל. ומסיק דהעיקר כרש"י. והנה, בעיקר הגמ' ופירש"י מבואר ברבי דכיון דצ' העמו"ה יש מועל וכו'. והקשה הגר"א וכו' בקובץ הערות (סי' נד אות ג) דאינו מובן דזה דבעי העמו"ה הוא גזה"כ בעלמא ולא אלימא יותר לאחר מיתה אלא אח"כ פשוט חסר בהיכ"ת של העמו"ה, וא"כ לגבי מעילה דלא בעי העמו"ה ויוצא לחולין מה איכפת לן אם לאחר מיתה אין לו דין העמו"ה. והיא קשויא חזקה מה קשר בין דין העמו"ה דהוא דין צדדי דלא יתכן פדיון לדין מועל אחר מועל. ותי' עפ"י יסוד מהגר"ח דקדוש"ג אפי' אחר המום לא פקע דין קדוה"ג בעצם אלא דזה עצמו שיש עכשיו פדיון ממילא מפקיע מהם דין קדוה"ג וזה מבואר כבר בגר"ח בספרו על הרמ' לגבי עופות, דקדוה"ג אין לו פדיון. אבל בעצם נשאר הקדושה והראיה דעדיין עושה תמורה, ואין כאן הפקעת קדושה בעצם, וא"כ כתב הגר"א חידוש דמיא אפי' מסיבה צדדית אין פדיון חזרה קדוה"ג. וע"ע בחי הגר"מ פינשטיין מאסף ישורון חלק יד כע"ז.

{שיטת הרמב"ם דליכא מעילה בהוצאה בלי הנאה} משנה נטל אבן וכו' לא מעל ובגמ' בגזבר וכו'. והיינו דבכל אדם עצם נטילתו חייב וכן גזבר הבונה וקונה בשינוי מעל אפי' בלי שנהנה. אבל הרמ' כתב (מעילה פ"ו ה"ז ה"ח) דלא מעל ברישא כיון שלא נהנה, ומבואר בפיה"מ דמפרש דגזבר היינו בסיפא למה חבירו לא מעל, והיינו דמשמע אפי' במזיד וקיי"ל כר' יהודה בקידושין נד, א דהקדש במזיד אינו מתחלל וא"כ למה חבירו לא מעל. וע"ז תי' דחבירו נתנה לגזבר ולא נהנה כלום טוב"ה ולכן לא מעל. ומכאן דקדקו כולם דלרמ' במעילה דהוצאה אין מעילה אלא בנהנה ודלא כתוס'. וע' קר"א דאוחז בשי' הרמ' לעיל אבל פשטות הגמ' ק' ומשמע כשיטת התוס'. ולמעשה בעיקר הרמ' אינו מוסכם ע' מנחת ברוך (פד, א) וח"ח דהרמ' מודה לתוס' דאם נתכוין להוציאה חייב, ורק כאן מפרש נטל הקורה שסבר שהוא שלו ולא לקחה לרשותו אלא נטלה בלבד, ולא עשה כלום ולכן כתב דלא נהנה, ואין כאן מעילה דהוצאה במציאות, אבל אה"נ אם היה מודה לתוס'. אבל בפיה"מ מפורש כשאר אחרונים דמעילה דהוצאה נמי בעינן נהנה, וכמו שהבאנו לעיל דמפורש כן נמי בראב"ד בתו"כ.

{מחלוקת ראשונים אם הניח הקורה בתלוש או במחובר}

ואמר רב כגון שהניחה ע"פ ארובה וליכא שינוי, והנה, בב"ק נמי אי' כן בשם שמואל ושם פירש"י דהניחה ולא קבעה בבנין וליכא שינוי מה"ט. ובתוס' שם הקשו דגם אם חיברה בבנין נמי לא הוי שינוי דחוזר לברייתא, אלא הכוונה שלא שינהו ורק חיברו. וכן במפרש כאן פי' כן כרש"י שם.

והקשה הקר"א וכן הנחת דוד בב"ק שם דלרש"י שם צ"ע המשך הגמ' כאן לימא מסייע ליה לרב וכו' דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש והלא לרש"י בכלל אינו מחובר. וכן הקשה הח"ח על הרמ"ו, ו' ח דלא חיברה וק' א"כ המשך הסוגיא.

ותי' נחל"ד וקר"א דהרמ' ורש"י מפרשים קושיית הגמ' וכיון דבני לה מיהת מעל וכו' דלא כתוס' דקאי על בנייה ואח"כ דר ש"פ אלא על הבנייה עצמה כלשון הגמ', והדיוק אינו מהיכ"ת של המשנה דאז הניחה בלחוד ובודאי מועל אח"כ הוי תלוש אלא על הדיוק דמקשים בפשיטות דכיון דשנייה מעל וכו' ע"ז דקדקו למה מעל בשינוי זה הרי נעשה מחובר.

וכתב בשערי יושר (ש"ג פכ"ד) דלפי"ז א"ש תי' הגמ' הנאה לעיניים וכו' וע' תוס' דמעילה שאני דאפי' אם תלוש הוי כמחובר נמי מועל וכו' וע' תוס' דתלוי בשעת הקדש וכו', ולהנ"ל א"ש דאין הנדון על אח"כ אלא על זמן זה של הבנייה ותי' דעצם הבנייה נראה כתוספת ולכן מועל, אבל אה"נ הדירה אח"כ לא דהוי מחובר. וע' תקנ"ע בשם הצ"פ שפי' לו כן.

וא"ש לפי"ז לשון מפרש אח"כ דמחוברת הגם שפי' מתחילה כרש"י בהנחה לחוד וכו' די"ל דהמשך הגמ' קאי על הדיוק בבנייה בשינוי ולא על דין הגמ' בדירה אח"כ בש"פ.

{בביאור דין מעילה בשינוי בגזבר}

בגמ' מבואר דאפי' גזבר מועל בשינוי ולא נתבאר מקורו וטעמו מ"ש מנטילה דאינו מועל. ובעולת שלמה למד מתוס' כאן דהוא מדין שינוי שמצינו בגזלן דקונה בשינוי, וע' ב"ק ק, ב דהוא מעשה גזילה ומעשה חשוב כזה מהני גם בגזבר שמועל.

ומה"ט כתבו התוס' הנ"ל בב"ק כ, ב דגם אם חיבר הקורה בטיט אינו שינוי, דשינוי החוזר לברייתא אינו שינוי, והיינו דדין שינוי במעילה הוא מדין שינוי בגזילה, וא"כ תלוי זה בזה.

אבל במנחת ברוך (ס' כח) וכן בנחל"ד שם בב"ק כתבו דיתכן דדין שינוי בגזלה לא שייך לשינוי כאן במעילה, ובמנחת ברוך כתב דסברא הוא לחייב הגזבר בשינוי דע"ז אין לו רשות לשנות, ובנחל"ד כתב סברא דאין מעילה אלא שינוי ושינוי הוי מעילה בגזבר ג"כ.

וממילא ברש"י בב"ק שם אם חיברו בטיט הוי מעילה בגזבר הגם דלא הוי שינוי בדיני גניבה.

{מקור דין שליחות במעילה}

במעילה נתחדש דיש שליח לדבר עבירה, ומקורו לעיל יח, ב מתרומה, וכ"כ תוס' כאן, וכן מפורש ריש פרק האיש מקדש (קידושין מב, ב). אבל הרע"ב כתב מפסוק של ואשמה הנפש ההיא, בפרשת נשא בגזל הגר, ומקורו ברמ' בפיה"מ דקמ"ל מי ששגג ראשון.

ורש"ש הקשה דפסוק זה בגזל הגר ולא במעילה, אבל ע' תקנת עזרא דבע"כ אסמכתא היא למעילה דהתם בפסוק כתיב נמי לשון מעילה.

אבל תמה התי"ט דבגמ' לעיל מפורש דמקורו מתרומה וכ"ה בקידושין וכו"ל.

ונאמרו כמה תי'; בשער המלך (מעילה ז ב) כתב דברמ' משמע דגם במעילה דהנאה יש שליחות, ע' מש"כ לעיל בתוס' סוף יח, ב, וזה אין ללמוד מתרומה דאין שליחות בהנאה דזה נהנה וזה מתחייב ל"א.

כע"ז כתב הקר"א להלן דאם במוסיף על השליחות מבואר ברמ' להלן דבעה"ב מעל בהכל, ואם נאמר דגם בחתיכה ב' א"כ בתרומה ליכא שליחות כזו כמבואר בתרומות (פ"ד מ"ד), ולכן צריך עוד מקור.

עוד מהלך כתב בחי' מהרי"ח במשניות וכן בתקנת עזרא דלימוד מתרומה הוא לחייב הבעה"ב אבל אפשר גם השליח חייב, וקמ"ל הנפש ההיא דרק הבעה"ב חייב ולא השליח. [וע' להלן כא, א עוד בזה אם יש צד שימעלו שתיהם, ע' פנ"י שם ובתורי"ד כבר כתב צד כזה ריש האיש מקדש, ע' להלן בכ"ז].

ועפ"ז כתב בחידושי ר' שמואל (קידושין ס' יג אות ט) לבאר דברי הש"ך וסמ"ע (רצב) דבעבירות של טביחה ומכירה ושליחות יד הגם דישלדב"ע מ"מ שניהם חייבים, ותמה הקצות מ"ש ממעילה דמפורש כאן דרק הבעה"ב מעל. ועפ"י הנ"ל א"ש דמעילה יש עוד מקור למעט חיוב השליח.

{סיכום סוגיא בדיני נדרים במחלוקת ר"ע ורשב"ג}

ע"ב. בסוגיא דנדרים ומחלוקת ר"ע ורשב"ג. בגמ' בברייתא מוסיף רשב"ג קרביים, וע' נדרים נד, ב דנפק"מ לזביני ומקח וממכר, וע' תוס' כאן דאפי' אינ"ר לאכילה אינו מקח טעות דקרביים לא נמכרו לאכילה. וע'

מאירי שם באופ"א דאם חייבו להאכילו בשר א"א להאכילו קרביים. וע"ע במפרש ורגמ"ה כאן דמי שיש לו מעות לקנות ליטרא בשר שוטה הוא אם קונה יותר קרביים. ועכ"פ כפשוטו הנידון הוא ג"כ לענין נדרים ונודר מן הבשר מותר בקרבים לרשב"ג, וכ"כ בשטמ"ק שם בנדרים ור' אברהם מן ההר, ומפרשים כן בתחילת דברי רשב"ג. אבל ראמ"ה שם הביא מרש"י וכ"ה במפרש שם בנדרים דכל דברי רשב"ג רק לגבי מקח וממכר ולא לענין נדרים. ולמסקנא כאן לר"ע נודר מן הבשר אסור בעוף ודג, וביום הקזה מותר בשניהם ואם כאיב ליה עייניה מורת בדגים, אבל בלא"ה אין חילוק בין בשר עוף לדג, והרשב"א והר"ן בנדרים שם תמהו על הרמ' (נדרים ט, ו) שחילק ביניהם והוא נגד הגמ' לכאורה, וע' נו"כ ברמ' שם.